

BENEDEK ELEK

NAGY MAGYAROK ÉLETE
(2. KÖTET)

Benedek Elek
Nagy magyarok élete (2. kötet)

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24177996

Nagy magyarok élete (2. kötet):

Содержание

NAGY LAJOS	4
I	4
II	11
III	25
HUNYADI JÁNOS	33
I	35
Конец ознакомительного фрагмента.	38

Elek Benedek

Nagy magyarok élete (2. kötet)

NAGY LAJOS

I

Az 1301-ik esztendő január 14-én halt meg III. Endre, a honszerző Árpád nemzetségének utolsó férfitagja. »Letört a Szent István első magyar király nemzetségéből és véréből nőtt fának utolsó arany ága!« zokog a krónikás. Nagy volt az országban a bánat, a szomorúság. Most tán azok is feltámasztották volna az utolsó Árpádot, kik lelketlenül, botorul harcoltak ellene. Késő bánat, késő megbánás: az »arany ág« letört.

A hazafiak körül néztek: kit ültessenek az utolsó Árpád székébe. *Leányágon* még volt néhány maradéka Árpád vérenek. Árpád-ivadék volt Vencel cseh és lengyel király; az volt Ottó bajor herceg; és az volt Anjou Károly: Vencel és Ottó IV. Bélának, a második honalapítónak az unokája, Károly a dédunokája. Vencelt megkínálták a koronával: nem fogadta el, mert *nem tudott magyarul*. Jegyezzük meg a nevét dicsérettel: megbecsülte a magyar nemzetet. Nem lehet a magyarok királya,

aki nem tud a magyarok nyelvén. A fia, a kis Vencel tudott magyarul, ezt be is hozták a magyar urak, de alig egy pár esztendő volt itt maradása a nagy urak pártoskodása miatt. Hasonló sors érte Ottó bajor herceget is. Teljes kilenc esztendeig valóképpen nem volt Magyarországnak királya. Ekkor került a sor az Anjou-családbéli Károlyra, ki Róbert Károly néven lett a magyarok királya 1310-ben s aki dicsőséggel uralkodék harminckét esztendeig. Ennek a Róbert Károlynak a fia Lajos, ki neve mellé a »nagy« jelzőt szerezte meg; aki valósággal nagy vala. Nagy mint ember és nagy mint király.

Midőn Róbert Károlyt a magyarok megkoronázták, már házas ember volt. Mária tescheni hercegnő volt a felesége. Tizenegy esztendeig éltek együtt, ekkor (1317-ben) a királyné meghalt. Gyermeke nem maradt utána. Másodízben Beatrixet, VIII. Henrik római király árváját vette feleségül, de az alig tizennégy esztendő gyermekeasszony egy esztendő múlva (1319-ben) meghalt. Ez után sem maradt gyermek. Harmadízben Erzsébetet, Ulászló lengyel király leányát vette feleségül Károly király s Isten e házasságot öt fiúgyermekkel áldotta meg. A harmadik házasság 1320-ban, tehát uralkodása tizedik esztendejében történt s 1326-ban született Lajos, március 5-én. Harmadik volt a fiúk sorában. Az első fiú, Károly, egy éves korában halt meg, a második, László, öt éves korában. A negyedik fiú, Endre volt, a szomorú végű Nápolyi Endre, az ötödik István, ki 1332-ben augusztus 20-án született, éppen Szent István király ünnepén. Ezért adták neki az István nevet.

Szebb, boldogabb családi élet alig képzelhető el, mint aminő Károly király családi élete volt. A király az országért, népének javáért élt, munkált, a királyné a gyermekeiért. Az országban nagy volt a felfordulás, mikor Károly a trónra lépett. »Kis királyok« uralkodtak, jobban mondva: garázdálkodtak szerte az országban. Ezeket meg kellett zabolázni, le kellett verni, az országban rendet kellett teremteni. És Károlynak sikerült a nehéz feladat. Új főnemességet teremtett a vagyonosabb, megbízhatóbb köznemesi osztályból s ezeknek segítségével leverte a féktelenkedő főurakat: az Omódékat, Csákokat, Németujváriakat és társaikat.

Hogy mily nagy volt a főurak hatalma, elbizakodottsága, vakmerősége még Károly király uralkodásának kezdetén, elég erre példának Zách Felicián merénylete. Az 1317-ik esztendő április 17-én, éppen ebédnél ült a királyi család, midőn kivont karddal berontott Zách Felicián, egyenesen a királynak ront s ketté szeli a koponyáját, ha a királyné hirtelen férje fejére nem teszi a kezét. A királyné négy ujja árán váltotta meg férje életét, a kis királyfik, Lajos és Endre életét a nevelők mentették meg. Lajos négy, Endre három esztendő volt ekkor.

Az eszeveszetten vagdalkozó Zách Feliciánt Cselényi János szúrta le tőrrel. Kint az udvaron várakozott apjára a fiatal Zách s vele egy szolga. Ezeket lófarkához kötötték s úgy hurcolták halálra. A merénylő Felicián testét darabokra vágták, fejét Budán, kezét-lábát más-más városokban szegezték ki elrettentő példának. Szörnyű halállal halt meg Zách Felicián

egész nemzetsége. Még a leánya, az ártatlan Klára is. Mint nagy úr leánya, a királyi palotában élt a szép leány s neki is meg kellett lakolnia apja bűneért. Kivonszolták a palotából, orrát, ajkát megcsonkították, lóra kötötték, úgy vitték végig sok város utcáján s mind ezt kellett kiáltania: Így lakoljon mindenkor, aki királyához hűtelen! Volt Feliciánnak egy férjes lánya. Ezt is lefejezték. És kivégezték vagy számkivetették nemzetségének többi tagját is.

Nem csuda, ha a nép képzelődésére erős hatással volt ez a kegyetlen ítélet s mese sarjadzott a szörnyű esetből. Eszerint a mese szerint Zách Klárát a királyné fivére, Kázmér lengyel herceg meggyalázta s ez a meggyalázás adta az apa kezébe a kardot. Ám újabban a történetírók bebizonyították, hogy Zách Klára esete egy szépen szőtt érzékeny mese: a királyné testvére nem gyalázta meg Klárát. Zách Felicián egy hajszállal sem volt különb azoknál a főrendeknél, kik szabadon garázdálkodtak s foglalták el a gyengébbek birtokait. Szinleg híve lett ugyan a királynak, szabad bejárása volt az udvarba, de mások javait épp oly önkényesen foglalta el, mint annakelőtte. A király megsokallotta Felicián garázdálkodásait s a kapzsi főúr a király megölésével akarta elejét venni az igazságszolgáltatásnak. Ime, Felicián merényletének magyarázata. És az akkori országos törvényszék teljesen megvédi az utókor előtt a királyt a kegyetlen ítéletért, elismervén, hogy Károly király volt az, aki »a nyomoruságba döntött, uratlan hazát a zsarnokok hatalmából kiragadta, szabadságában megtartotta«.

A visegrádi várban történt Zách Felicián merénylete. Itt, ebben a felséges fekvésű várban volt a király udvara: itt folytak le azok a lovagi játékok, melyeknek hire volt messze földön s melyekre nagy számmal sereglettek idegen országok lovagjai is. Itt élte Lajos szép gyermekkorát, melyet csak rövid időre zavart meg egy rossz álom, Zách Felicián merénylete. Itt hordozta vállán a kis királyfit egyik nevelője, Poháros Péter mester és udvari vitéz. Kedves gyermekkori emléke lehetett Lajosnak ez a vállonhordozás: megemlékezik erről mint király egy Poháros Péternek szóló adománylevelében. A királyfi is csak gyermek, mint a többi közönséges ember fia; ő is csak felkiváncozott a nagyok vállára: ott lovagolt, míg kicsi volt még arra, hogy paripára ültessék. Szép vonás ez Lajos királyról, hogy nem feledte el azt, ki neki gyermekkorában örömet szerzett!

Nevelői, tanítói közül többnek neve, emléke maradt fenn. Így megmaradt az emléke Knesicz Miklósnak és Drugeth Miklósnak, kik testükkal védték a kicsi királyfiakat Zách Felicián kardja ellen. Nevelője volt még a boroszlói születésű, tudós Miklós pap. Ezt a Miklós papot is nagyon szerette a királyfi. Mint király hálás volt tudós nevelője iránt, ki később titkos kancellárja lett. Magyarország leendő királyához illő nevelést kapott Lajos: egyformán járatos volt a tudományokban és a kardnak forgatásában. A gyakori lovagi játékokban részt vett a serdülő ifjú is s csak természetes, hogy magába szívta a lovagi éretnyeket. Már tíz éves korában részt vesz egy hadjáratban: így nevelődött akkor egy királyfi. Vezetett egy csapatot, de valójában

nem vett részt a háboruban: őt még csak látni, figyelni, tanulni hozták ide. A fiát szerető királynénak nagy gondja van arra, hogy kedves fia szükségét ne lásson a háboruban. Péter nevű szakácsnak szintén szakács fiait küldi a táborba a gondos anya, ezek főzik a királyfi kedves ételeit. És úgy látszik, derekasan töltötték be tisztjüket, mert a királyné a szakácsokat gazdagon megjutalmazta, mikor a háboruból visszatértek.

Tizenhat éves volt Lajos, midőn hatodnapra atyja halála után, 1342 július 21-én, fejére tették a szent koronát. Székesfejérvárt volt a fényes koronázó ünnepség, melyre megjelent Kázmér lengyel király és Károly morva őrgróf is, kinek gyermeklányát már régebben eljegyezték volt leendő hitveséül. A vallásos lelkű, nagyműveltségű ifjúra mély hatást tett a koronázás nagyszerűsége. Ott pihent atyja holtteste az Árpádok sírboltjában s a koronás fiú megindult szívvel borult a sírra, hogy ott is vallást tegyen az ő hitéről: folytatom a te nagy művedet, édes apám! És az apa sírjáról vallásos lelke vitte elegy másik sírhoz: a Szent László sírjához, Nagyváradra, hogy legyen neki a szent király szószólója az Istennél!

Daliás természetű, szép arcú, művelt lelkű, bátor szívű volt az ifjú király s azok az urak, akik azt hitték, hogy ismét szabad a vásár, keservesen csalódtak. Férfi volt ez a növendék ifjú, igazi király, akit a királyi hatalom nem szédített el, de nem is tűrte a csorbát azon. Mellette volt a jó édes anya, aki megosztotta vele az uralkodás gondjait s Lajos sokkal gyöngédebb fiú volt, semhogy édes anyja hatalmi vágyában egyebet látott volna a végtelen

anyai szeretetnél. Ha távol volt az országból, az özvegy királyné végezte a király dolgát s ha otthon volt, akkor is az özvegy királyné s a király nevében jártak a küldöttségek külső országbeli fejedelmekhez. Úgy tetszett, hogy egyenlő hatalommal uralkodik az özvegy királyné s az ifjú király, de a kölcsönös szeretet megóvta őket a viszálykodástól.

Az volt az ifjú király első cselekedete, hogy rendeletet adott ki: tartsanak az ország minden megyéjében gyűléseket, ott a rablókat, tolvajokat, hatalmaskodókat vegyék számba s ezeknek lajstromát szeptember közepéig terjesszék eléje. Mert alighogy trónra lépett, felemelték fejüket itt is, ott is az elbizakodott főurak. Felemelték, de csakhamar meg is juhászodtak: emberükre találtak az ifjú királyban. Személyesen ment Erdélybe, hogy megleckéztesse Szécsi Endre püspököt, ki a népet erősen sanyargatta, s végezvén vele, hódolatra kényszeríté a havasalföldi vajdát is, ki az országtól elpártolt vala. S mert Moldován át gyakran betörték a tatárok, leszámolt velük is: tönkre verte a tatárok hadát.

Történt mindez uralkodásának második esztendejében. Jóformán meg sem pihent, a Dráván túli részeken termett, hol a Németújváriak, a Brebiriek s más főurak garázdálkodtak, nyíltan szövetkezve az ország régi ellenségével: Velencével. Az urak egy része meg is hódolt, de teljesen nem tudta helyreállítani a rendet, nem tudta megtörni Velence uralmát a tengerparti városokon, mert hirtelen *Nápolyba* kellett sietnie.

II

Ott, Nápolyban volt az öccse, Endre, kit összeházasítottak a nápolyi király leányával, Johannával, de ezen a házasságon nem volt áldás. Johanna nem szerette Endrét s hallani sem akart arról, hogy férjét megkoronázzák. Ő maga akart a király lenni s Endrének a lenézett férj szálnalmas szerepe jutott. Az udvarban Endrének egyetlen barátja sem volt, számba sem vették. Tolakodó jövevénynek nézték a gyenge, bátortalan ifjút s aszerint bántak el vele. Nem mondhatnám, hogy Magyarországnak érdeke lett volna vért ontani a nápolyi koronáért, de viszont az is igaz, hogy Lajos király nem nézhette tétlenül öccse megaláztatását. A magyar király testvére volt az, akit méltatlanul megaláztak s ezt sem a király, sem a nemzet nem hagyhatta megtorlatlanul. A fia sorsán aggódó anya, az özvegy királyné, már 1343-ban ellátogatott Nápolyba, hogy saját szemével lássa, mi történik a fiával. Amugy is régi vágya volt, hogy meglátogassa Rómát s ugyanakkor útba ejti Nápolyt is. Talán fogadása is tartotta, hogy meglátogassa Róma szent helyeit, hálát adni Istennek, ki csodálatos módon védte meg ő és családja életét Zách Felicián kardja ellen.

A király egy gyöngéden szerető fiú gondosságával rendezte anyja utazását. Nagy, fényes kíséretet adott melléje s rengeteg pénzt, ruhaneműt s más egyebet vittek a nehéz társzekerek. Tizenhét ezer márka aranyat, huszonhét ezer márka finom

ezüstöt adott az olaszországi útra a király s még négy ezer márka aranyat küldött utána. Ezenkívül egy fél köből vert aranyforintot s aprópénzt a magyar határig való költségre. Nyár derekán érkezett meg az özvegy királyné Nápolyba. Fia és menyé nagy ünnepséggel fogadták, de az éles szemű anyát nem tévesztette meg a fényes fogadás. Világosan látta, hogy a gonoszlelkű Johanna nem szereti Endrét s míg az ő anyai szívének aggodalmát alázatos, mézes szavakkal el akarja altatni, alattomban minden követ megmozgat, hogy ne kerüljön Endre fejére a korona. Nehéz szívvel hagyta el Nápolyt s indult Rómába. Nagyszerű fogadtatásban itt sem volt hiány. Amely városokon áthaladt, mindenütt ünnepelték a magyar király anyját. Róma, az örökváros díszbe öltözött fogadta. Hatlovas hintóban vonult be Rómába a királyné s vele szemben nyolc udvari hölgy ült. A következő hintókban is gazdagon öltözött nemes asszonyok ültek, akik csak úgy ragyogtak a mindenféle drága ékességtől. A hintókat ötven sarkantyús vitéz követte s utánuk nagyszámú cselédség. Midőn a királyné megjelent Szent Péter templomának küszöbén, a biborosok serege fogadta ott nagy tisztelettel s a nép »Éljen a magyar királyné!« kiáltással üdvözölte.

Három napig maradt a királyné a szent városban. Sorba látogatta a szent helyeket s a templomokat fejedelmi bőkezűséggel ajándékozta meg. És temérdek pénzt osztott ki a szegények közt, kiknek száma ez alkalommal feltűnően megszorodék. Annyira, hogy már nem is volt elég az alamizsnára szánt pénz. A koldusok arcátlansága elől valósággal

kénytelen volt eltávozni a szent városból. Amíg ő Rómába járt, azalatt a követei folyton tárgyaltak az Avignonban székelő pápával. Ezek a követek rossz híreket hoztak a Nápolyba visszatért királynénak. A szentszék vonakodott megkoronázni Endrét s a királyné saját szemével láthatta, mint alázza meg fiát a kevély, a gonoszlelkű Johanna. Anyai szive megsejtette, hogy itt fiának az élete sincs biztosságban: haza akarta vinni. De Johanna mézes-mázos szavakkal elaltatta az anyai szív aggodalmait. Mindent ígért, csakhogy haza ne vigyék Endrét. És a királyné ott hagyta a fiát, abban a hitben, hogy meg fogják koronázni. Ott hagyta orgyilkos kezek prédájának.

Lajos király mai értékben egy pár millió koronát áldozott arra, hogy ne csak Johannát, de Endrét is megkoronázza a pápa. De Johanna még abba sem nyugodott belé, hogy az ura címzetes király legyen s hogy ezt megakadályozza, gyalázatos módon megfojtatta Endrét Aversa várában, hová a szegény ifjút vadászat ürügyével csalták. Történt pedig ez 1345 szeptember 19-én éjjel. E nap hajnalán lóra ült Endre, Johanna, a kíséret s egész nap vadásztak. Késő este tértek pihenni Aversa várában. Vígan vacsoráztak, aztán az urak elszéledtek, Endre és Johanna pedig visszavonultak hálószobájukba. Éjfél után egy órakor a gyilkosok összegyűltek a templom mellett, belopóztak a király hálószobájával szomszédos terembe. Ott a teremőr beszólt hangosan Endréhez, valami ürüggyel felköltötte, kihívta. Endre fölkel s hálóköntösben, fegyvertelenül, födetlen fővel kilépett a terembe. A gyilkosok rárohantak, azzal a szándékkal, hogy

leteperik és megfojtják. Fegyvert nem használtak ellene, abban a babonás hitben, hogy sem vas, sem méreg nem fog rajta: megóvjá ettől az a gyűrű, melyet édes anyjától kapott. Endre kétségbeesetten védekezett, segítségért kiabált, valahogy kiszabadult a gyilkosok keze közül s futott a szobája felé fegyverért. De az ajtó ekkor már zárva volt. Esze nélkül szaladt szegény egyik ajtóról a másikra, folyton segítséget kiabálva, de hiába: minden ajtó zárva volt. Johanna ott feküdt az ágyban, meg sem mozdult Endre magyar dajkája, Izolda fölébredt a szörnyű kiabálásra, az ablakhoz szaladt, segítségért kiabált, de a vár messze esett a várostól, nem hallották a kiabálását. A gyilkosok egy pillanatra megdöbbenek a nagy lármától s Endre kétségbeesett védekezésétől, de ismét összeszedték magukat, aranyos hajánál fogva földre rántották, hurkot vetettek a nyakára, kihurcolták a kertre nyíló erkélyre, itt fölakasztották, aztán a holttestet ledobták a kertbe.

A királyné egész éjjel nem mozdult ki szobájából. A dajka hiába szólította, nem felelt. Aztán a derék asszony sorba járta a szobákat, kereste kedves gazdáját, majd a cselédekkel lement a kertbe: ott megtalálták. És vitték a templomba, a barátok csendes imádságban virrasztának mellette reggelig. Akkor már elterjedt a szörnyű hír Nápolyban. És a hol hallák a rettenetes esetet, nagy vala mindenütt a felháborodás. Erzsébet királynénak, az anyának, Lajos királynak és István hercegnek, a testvéreknek, fájdalma leírhatatlan. »Helyesebb ilyesmiről hallgatni, mert nyelv e keserüséget megmondani sem képes« – írja e kor egyik

krónikása, Küküllei János esperes. Európa összes fejedelmei »az embertelen tett hallatára összeszorult szívvel és boszura lángolt lélekkel« fejezték ki utálatukat a gonoszságon, »mely, ha megtorlatlan marad, féltő, másokon is elkövetetik«. Föl volt háborodva egész Olaszország s a jobb érzésűek hívták Lajos királyt: jöjjön, foglalja el Sziciliát, mellette lesznek. A nagy olasz költő, Petrarca, egész Olaszország meggyalázását látta e vadállatokhoz illő cselekedetben, mely »a legszelidebb, ritka jóindulatú ifjút, nagy reményekre jogosító királyt életétől kegyetlenül megfosztotta«.

Valóban, Lajos király nem hagyhatta megtorolatlanul testvére halálát. A pápa, Lajos követelésére, megindította ugyan a vizsgálatot, de sohasem tudódott ki, hogy ki volt a gyilkos. Ellenben Johanna ártatlansága »napnál fényesebben« kiderült s a vidám özvegy hamarosan férjhez ment Tarantói Lajos herceghez. Lajos királyt most kettős út vitte Nápolyba: megtorolni Endre gyalázatos halálát s követelni maga vagy másik öccse, István részére Nápolyt, mivelhogy ez a még Johanna apjával kötött szerződés értelmében megillette őt.

Nagy haderővel indult 1347 november havában Visegrádról s megérkeztén az olasz földre, minden városban, ahol átvonult, nagy tisztelettel fogadták s a zsoldos csapatok nagy tömegei szegődtek a magyar sereghez. A bűnös Johanna és férje s velük az egész hercegi család, melynek minden tagja részes volt Endre nyomorult halálában, kétségbeesetten készülnek az élet-halál harcra. Mert élet-halál harc az, mely reájuk vár. Vagy háromezer

főnyi hadat összetoborzanak a megszeppent bűnösök, de Capua mezején Lajos király serege szétveri Tarantói Lajos herceg seregét. Johanna sírva, jajgatva, haját tépve menekül Nápolyból s csakhamar követi ura is. Ám a hercegek nem menekülnek, ők hódolattal várják Lajost: hátha megkegyelmez nekik. Durazzo Károly és Róbert tarantói herceg Aversáig elébe mennek Lajos királynak, ki útban van Nápoly felé. A király barátságosan fogadja a hercegeket.

– Hát az öcséitek hol maradtak? – kérdi tőlük.

– Ők visszamaradtak Nápolyban, hogy előkészítsék a fényes bevonulást.

– Hozzátok csak ide, – mondá a király. – Ha együtt vonulunk a városba, fényesebb lesz a bevonulás.

A hercegek elküldenek öcsceikért, de a fiatal hercegek nem mertek eljönni Aversába. Rosszat sejtettek. Aminthogy Lajos király halálra is szánta őket. Újabb követség megy értük s végre megjönnek a fiatal hercegek. Most már mind együtt voltak: a három Durazzo s a két Tarantói herceg. A király nyájasan fogadta őket, este megvendégelte, aztán kockajátékhoz ültek. Egész este a király nyert a kockajátékon. Másnap este ismét nagy vacsora volt a királynál. Vacsora előtt körülhordozták a kézmosó medencét, előbb a királynak, azután a hercegeknek, végül rangszerint a többi uraknak. Aztán vacsorához ültek. A király külön asztalhoz, a hercegek s az urak ismét külön-külön asztalhoz. Egy Lallo nevű úr, aki a vacsoránál felszolgált s aki előző este már figyelmeztette Durazzo Károlyt, hogy halál

vár reájuk (a herceg azonban nem hitte), most oda súgta neki: »Fogoly hercegem, nem akartál tanácsomra hajolni? Rosszkor jöttél ide; hanem ha még futhatsz, fuss.« De a herceg most sem hitt neki s dühös pillantást vetett rá.

Vacsora után a király maga elé hívatta a hercegeket s addig nyájas tekintete most egyszerre elvadult és nyers hangon kiáltott Durazzo Károlyra:

– Gonosz herceg, tudd meg, hogy kezemben vagy és hogy érdemed szerint fogsz meghalni. Valld meg magad tetteidet, melyekkel királyi felségünket elárultad, nehogy tanukat kelljen állítani ellened. Mondd meg, miért gátoltad nagybátyád, a pèrigordi biboros által öcsénk megkoronázását, mely késedelemnek következése volt az ő halála? Íme, itt a leveled, melyet noha titkon írtál, most nyíltan vádol téged. Továbbá, jól tudtad azt, hogy boldog emlékü bátyánk, Róbert király rendelkezéséhez képest Mária (Johanna nővére) a mi családunk számára volt föntartva és te álutakon őt feleségül vetted. Legfőbb bűnöd pedig, hogy jóllehet te valál, ki bennünket az országba hívtál, pártfeleket szereztél nekünk, Endre öcsénk gyilkosait üldözőbe vetted, amiért megbocsájtottuk volna előbbi gonosz tetteidet: de hogyan merészelted aztán Aquilát, melyet védőfalunkul készítettél, Johanna érdekében körültáborolni? Vajjon melyik tettedből tűnik ki inkább álnokságod? Behívtál, hogy itt megölj; vagy behívtál, hogy Johannát és a Tarantoiakat megsemmisítsük? Aztán, azt hívéd, könnyen elbánsz velünk vagy helytartónkkal és magadnak marad az ország? Hiúk valának

terveid; játékos tárgyává nem teszed bennünket!«

A hercegek sápadtan, némán hallgatták a király súlyos szemrehányásait. Durazzo Károly hebegve mentegetődzött. Hogy ő Johanna parancsára szállotta meg Aquilát, de mihelyt hírül vette Lajos jövetelét, kivonult onnét. A Jézus Krisztus irgalmára kérte a királyt, hogy könyörüljön rajta.

De a király hajthatatlan maradt. Laczkfi István vajdára bízta a hercegek őrizetét s miután ez egy külön szobába elzáratta őket, a király összeült híveivel, hogy megbeszéljék a további teendőt. Azt határozták, hogy Durazzo Károlyt kivégeztetik azon a helyen, ahol Endrét meggyilkolták, a többi herceget pedig foglyul Magyarországra viszik.

Az ítéletet végre is hajtották. Durazzo Károlyt ugyanazon az erkélyen, ahol Endrét megfojtották, lenyakazták, a többi herceget pedig Visegrádra szállították, ahol a hercegek »tiszteletben és bőven részesültek mindenben, mint a királyi felség rokonaihoz illik«.

Ám Durazzo Károly kivégzése s a többi herceg fogságra vetése visszatetszést szült Olaszországban. A hercegek híveinek nem volt nehéz izgatni a népet s előrelátható volt, hogy Lajos uralma nem lesz tartós Sziciliában s meg kellett elégednie a címmel, melyet haláláig viselt. A pápa hallani sem akart arról, hogy megkoronázza. Ennek ellenére Lajosnak talán sikerül a koronázás, ha közbe nem csap a pestis, a »fekete halál«, mely akkor végig söpört egész Európán s mely Lajost is hazatérésre kényszeríté. Maga elé hívatta Szicilia összes nagyjait,

a városok, erősségek és falvak képviselőit, hogy jobbágyi hűséget esküdjenek neki. Ez meg is történt. Aztán berendezte a nápolyi udvart. Többnyire benszülötteknek adta az országos méltóságokat, de helytartójának mégis Laczkfi István erdélyi vajdát, ezt a nagyeszű, vitéz férfiút akarta kinevezni. Ám Laczkfi nem fogadta el a helytartóságot, kinevezte hát Wolfhardt Ulrikot. Reá bízta a nápolyi várakat, a többi várat pedig vegyesen magyar és német emberekre. Így elrendezvén a dolgát, csekély kísérettel visszatért Magyarországra.

Alig ért haza, Johanna hívei fölemelték a fejüket. A király egyelőre Laczkfi vajdát küldötte vissza, kinek nagy és rettegett hiru vala Olaszországban. Nehéz volna csak felsorolni is az ő vitézi tetteit Sziciliában, akit »bölcs és győzelmes« embernek tartottak, azt mondták felőle, hogy olyan, mint Laczkfi István. A király maga is, Laczkfi hívására, újra elment Sziciliába 1350-ben. A szó igaz értelmében »karddal« lépett most az olasz földre. Részt vesz a hadjárat fáradalmaiban s mintha csak keresné a halált, hadai élén jár s »éljen Magyarország!« kiáltással rohan a csatákba. Az 1350-ik esztendő július 14-én érkezik Canosa vára alá. Hirnököt küld fel az őrséghez: adják fel a várat. A válasz kitérő volt s a király most karján paizzsal, egyik kezében tüzes csóvát lobogtatva rohan a kapunak, hogy fölgyujtsa. Nyomában a vitézek, csákányokkal és csáklyákkal próbálnak feljutni s megbontani a falakat. Az őrség vitézül védi a várat s a kaput döngető csapatra dobálják a köveket. A király hágcson törekszik fel a várba, de egy kő kézen találja s lezuhan az árokba.

A vár parancsnoka látja ezt s megparancsolja embereinek, hogy kiméljék a király személyét. És szól a királynak: Igen csodálom, felség, hogy ily veszedelmes támadásnál elől harcol. Kegyeskedjék távolabb vonulni.

A király megköszönte a parancsnok jóakarátát de hozzátette: illő, hogy a király jó példát mutasson vitézeinek.

Az őrségnek nem jött segítség, végre is feladták a várat s szabadon elvonultak. A környékbeli várak és városok követségei pedig nagyszámmal jövének, hogy bemutassák hódolatukat a magyarok vitéz királyának.

Canosa bevétele után Melfiben táborozott a király s ott esett meg vele az a nevezetes eset, hogy Tarantói Lajos herceg párviadalra hívta. Levelet irt a herceg a királynak s felszólította ebben, hogy vívjanak meg. Jól tudja ő – azt ír a többek közt – hogy a magyar király nem törődik többet a kúnjaival s egyéb szegény népeivel, mint a kutyákkal, ám ő sajnálja a maga lovagjait, legjobb hát, ha ketten megverekednek. Aki győz, azé legyen Szicilia. Végül a párviadal helyéül felajánlja a következő helyeket: Páris, Avignon, Perugia és Nápoly. Lajos király tanácsot ült híveivel s válaszolt következőképpen: A párviadalt elfogadja, de a javasolt helyeket nem. Párist azért nem, mert a francia király a nápolyinak nagyapja. Avignont azért nem, mert jóllehet ez a város a pápáé, mégis a Provence tartomány főhelye s ott Tarantói Lajos parancsol. Perugiát azért nem, mert az ura, a császár ellen fellázadott. Nápolyt sem fogadja el, hogy miért, azt igazán felesleges indokolni. Ellenben szívesen

párviadalra kél vele a *német császár* előtt, ki a legelső fejedelem, vagy az *angol király* előtt, ki mindkettejüknek barátja, vagy az akvilégai patriarka előtt, ki katolikus és pártatlan.

Ilyen tartalmú levéllel küldötte vissza Lajos király a követet, kinek, hogy ne fáradt légyen hiába, egy prémes öltönyt ajándékozott. Erre aztán hosszabb levélváltás következett s végre abban állapodtak meg, hogy az angol király előtt vívniak meg. Ám Tarantoi Lajos meggondolta a dolgot, a kihívást visszavonta, miről a segédek, Lajos király részéről: Laczkfi vajda, Kont Miklós és Wolfhardt Ulrik, annak rendje és módja szerint írást állítottak ki a nápolyi Szent Antal kápolnában.

Azt írta Tarantoi Lajos herceg Lajos királyról a párviadalra szólító levélben, hogy kúnjaival és egyéb pogányaival nem törődik többet, mint a kutyáival. Ezt az igaztalan vádat csakhamar fényesen cáfolta meg Lajos király a Silaro folyó mellett. A király néhány vitézével éppen alkalmas gázlót keresett a folyón, midőn egy közvitéz ért oda a lovával, hogy megitassa azt. A király megszólította:

– Fiú, menj bele a folyóba, hadd lássam, mély-e?

– Felséges királyom – felelt a katona – félek, hogy elragad az örvény.

– Ne félj semmit, csak ugrass be!

A katona megsarkantyuzta lovát, beleugratott a folyóba s egyszerre csak feje fölött összecsapott az örvény. A ló valahogy kivergődött, de a legény bent maradt s kétségbeesetten viaskodott a halállal. És a király habozás nélkül beugrat az örvénybe,

mely összecsap az ő feje fölött is. De finom skarlát köpenye elterült a víz színén s az, mint valami vörös kerék, fentartotta a királyt. Nem a maga életére gondolt, a közkatonáéra: megragadta üstökénél fogva s kiuszott vele a partra. Aztán sátrába vitette a legényt, száraz ruhát adatott rá a magáéból, majd meg két lábánál fogva megkalinpáltatta a levegőben, hogy a víz kifolyjon belőle. A közkatona életét megmentette a király!

Személyes bátorságának, lelke nagyságának, nemességének számtalan példáját jegyezték fel hazai és külföldi krónikások. Aversa ostrománál ismét ott látjuk a királyt hadai élén. Mindenütt ott van, hol legsűrűbben osztják a halált, hol karddal, hol lándzsával osztja ő maga is. Egyszer aztán – 1350 július 26-ikán történt – nagyon közel »merészkedett« a város falához, el egészen ama helyig, hol testvére holttestét lelökték vala... Meg is adta az árát vakmerőségének. A vár faláról valaki megismerte a királyt s rá vonta nyilát. És a nyíl talált: a király ballábába furódott. Rémulten vitték sátrába a megsebzett királyt, kinek rettenetesek valának a fájdalmai. Álmatlanul töltötte az éjszakát. A nyíl beledagadt a lábába. Ki kellett húzni. De úgy látszik, nem volt ott doktor, mert Laczkfi István és Wolfhardt Ulrik vállalkoztak a nyíl kihuzására. Tizenkét rántással sikerült kihuzni a nyilat, minden rántással húst szaggatván ki s okozván szörnyű fájdalmat a királynak. Már azt hitte, hogy belehal s rendelkezett a temetkező helyéről. Esztergomot jelölte meg. De az isteni Gondviselés megtartotta a nagy király életét a magyaroknak. S amint egy kevéssé csillapult a fájdalom, lóra ült,

végig lovagolt a táboron. A katonák lelkesen kiáltották: »Éljen Lajos, Magyarország, Jeruzsálem és Szicília királya!«

Az ostrom még sokáig tartott, de végre is Aversa megadta magát. És Nápolyba is bevonult a király. S teljesen fölépülvén lábbajából, elindult Rómába, közben Laczkfi Endrét nevezvén ki Szicília helytartójául. A »fekete halál« megszűnte után Európa népeinek százezrei zarándokoltak Rómába, ide vágyódott Lajos király is. Ezer børsisakos vitéz kísérte ez útjában. Mint anyját annak idején, nagy ünnepséggel fogadták a szent városban őt is. Szőnyegek voltak elterítve Róma utcáin, feldíszítve a házak s lelkes éljenzéssel kísérte nagy néptömeg a magyar királyt a Szent Péter templomáig. A pápa üresen álló palotájában szállásolták el s boldogok voltak azok a római urak, kiket a király vendégeül fogadott. Több napig ájtatoskodott Rómában a király, aztán búcsut vett a szent várostól, búcsut az olasz földtől, oly sok diadalának színhelyétől s visszatért az édes anyaföldre: szép Magyarországra, a magyaroknak nagy örömére.

Az 1350-ik esztendő október 25-én érkezett haza Lajos király. És két év múlva hazajöttek az ott hagyott magyar hadak is. Mert Sziciliában csak addig tartott a magyar uralom, míg Lajos ott volt személyesen. Amint hazajött, bár a magyar hadak derekasan viselték magukat, újra Johanna hívei kerekedtek felül. Végre is lemondott Nápolyról s a hosszas huzavonának az lett a vége, hogy a Lajos által kivégeztetett Durazzo Károly herceg hasonló nevű fia lett nápolyi király. Ez az ifjú Lajos király udvarában nevelkedett, az ő hadai segedelmével szerezte meg

a nápolyi trónt. Johannát elfogatta s egyben megesküdött Lajos királynak, hogy leányait (mert Lajosnak nem volt fiúgyermeke) sohasem háborítja meg Magyar- és Lengyelország birtokában. (Csak mellékesen jegyzem meg, hogy a kis herceg, akinek Kis Károly néven volt rövid, de gyászos szerepe Magyarországon, Lajos király halála után csunyán megszegte esküjét.)

III

Huszonhét éves volt Lajos király, midőn megnősült. Az ország érdeke mellett szive tanácsát is követte a házasságban. A morva őrgrófnő, kinek még gyermekkorában eljegyezték volt, meghalt leányúl s a közbejött nápolyi események aztán jóideig hátráltatták abban, hogy családot alapítson. Felesége, a gyönyörű szép Erzsébet, a bosnyák király leánya, a magyar udvarban nevelkedett: itt szerették meg egymást igaz szerelemmel. A szép frigyét Isten három leánygyermekkel áldotta meg s bár nehéz gond ült Lajos lelkén, hogy nem volt fiúgyermeke (közben István öccse is meghalt), felesége iránt érzett gyöngéd szerelme meg nem változott. Megható példáját adta ennek a király, midőn Erzsébet önként akart zárdába vonulni, hogy férje újra megházasodhassék. El is mentek Zárába, ott egy szép klastromot építettek, de mikor arra került volna a sor, hogy a királyné fölvegye a fátyolt, »a királyon erőt vett szerelme« s visszatért nejével Budára.

Három leánya közül Katalin, kit Durazzoi Károlynak szánt volt feleségül, meghalt, mielőtt a frigy létesülhet vala. Mária nevű leányának a lengyel, Hedvignek a magyar koronát szánta. Egy nagy és hatalmas birodalom képe lebegett a király szeme előtt s midőn Kázmér lengyel király halála (1370) után Lengyelországnak is királya lett, három tenger mosta Magyarországot határát: a Keleti-, Adriai- és Fekete-tenger. De

sok magyar vér folyt, míglen három tengerig terjeszkedett ki az ország határa. Még Kázmér király életében hadakozott a lengyelek legnagyobb ellenségével, a litvánokkal s leverte azokat. (E háboruban is egy vár ostroma közben nehéz fejsébet kapott.) Haddal segítette a »bölcs« II. Albert osztrák herceget. Mindössze 400 íjászt küldött ugyan a herceg segedelmére, de maguk a németek elismerték, hogy az a 400 vitéz döntötte el a harcot, melyet 5000 osztrák esztendőkön át hiába vívott a svájciakkal. Bizony kár volt az itt folyt magyar vérért, mert Albert fia, Rudolf, rávetette a szemét Magyarországra s ármánykodásaival összeveszítette Lajos királyt IV. Károly császárral és cseh királlyal. Szerencsére, kisült az ármánykodás, a régi jó barátság újra megerősödött s meg is pecsételődött azzal, hogy a császár fiával, a gyermek Zsigmonddal eljegyezték (1372.) Máriát, Lajos egyik leányát.

Ám ezt megelőzően még nagy leszámolója volt Lajosnak: Velencével kellett leszámolnia. Ezt a leszámolást félbeszakította volt a nápolyi hadjárat, de Lajos csak alkalmas időre várt, hogy a büszke Velencét megalázza. A hány ellensége volt Velencének, azzal mind szövetkezett, így indult hadba 1356-ban. A tengerparti városok készséggel hódoltak meg neki: örültek, hogy megszabadultak Velence zsarnoksága alól. Csata csatára nyert Lajos s a velencei köztársaság megalázkodva mondott le 1358-ban Dalmáciáról.

Legyőzván Velencét, egy nagyszerű feladat várt Lajosra: meggyökereztetni a Balkán-félszigeten a magyar uralmat. Ha ez

sikerül neki, nagy, századokra kiható veszedelemtől menti meg az országot: a törökök gyászos emlékü pusztításaitól. Mert a török ez időben jelent meg Európában. Kis-Ázsiából özönlött át a török s I. Murad szultán vezetése alatt kezdette meg hódító útját. Egyedül a magyar erő küzdhetett volna meg a rokon nép ősi erejével, föltéve természetesen, hogy a Balkán-félsziget összes népeit egy közös feladatra, a törökök visszaverésére tudja egyesíteni magyar vezetés alatt. De Lajos király buzgó katolikus létére a Balkán összes népeit az egyedül üdvözítő katolikus hitre akarta téríteni s ezzel a térítő munkával akaratlanul is a török terjeszkedés útját egyengeté. A Balkán népei a görög hitet vallották s a túlbuzgó térítés egyre jobban elidegenítette a népeket a magyar uralomtól. Aki áttért is a katolikus hitre, csak névszerint volt katolikus, lelkében nem az. Havasalföld, Moldva már uralkodása kezdetén hűbéresei voltak Lajosnak. Azzá lett Szerbia, Bulgária, Bosznia is. A Fekete-tengertől az Adriáig a hűbéres országok egész sora volt, melyeknek azonban nem lehetett bizni a hűségében: maga Lajos király tette kétségessé a hűséget, a megbízhatóságot a katolikus vallás erőszakos terjesztésével. Sokkal inkább vonzódtak a Balkán népei a törökhöz, mint a magyarhoz, mert a török nem törődött mások vallásával, aminthogy később is, mikor ráült Magyarországra, nem törődött azzal, hogy a magyar nép miféle vallást követ, csak fizesse az adót.

De nemcsak hogy a Balkán népeit nem lehetett egyesíteni, Európa katolikus népei sem tudtak kezet fogni a török ellen.

A pápa ugyan keresztes hadjáratot hirdetett ellenük, gyűjtöttek is e célra tenger pénzt, csak hogy ezt egyébre költötték el. Egyelőre tehát szó sem lehetett arról, hogy Lajos nagyobb haderőt állítson ki és meg kellett elégednie néhány kisebb csatában nyert diadallal. Az a reménye, hogy a lengyel korona megnyerésével hadi ereje nagyot növekszik s visszaverheti a mind előbbre nyomuló törököt, nem teljesült. Midőn nagybátyjának, Kázmér királynak halála után fejére tették a lengyel koronát, nagy volt Lajos öröme, mert valóban ez időtájt egyetlen európai uralkodónak sem volt oly nagy és hatalmas birodalma, mint neki. De nem sokáig volt az öröme zavartalan. Csakhamar elkedvetlenítették a lengyel urak mértéktelen követeléseikkel s bosszusan hagyta ott Lengyelországot. Édes anyját bízta meg a kormányzással, de az özvegy királyné sem tudott boldogulni a lengyel urakkal s ő is ott hagyta az országot. Szóval: Lajosé volt Lengyelország, de kevés örömet s temérdek bosszúságot szerzett ez az örökség s igazi hasznát sem ő, sem Magyarország nem látta. Ám a világ előtt nagy volt a tekintélye a magyar királynak s midőn Velence újra mozgolódni kezdett, nemcsak hogy Dalmáciáról való örökös lemondásra kényszerítette Velencét, de 7000 magyar arany évi adó fizetésére is kötelezte.

Ez volt utolsó nagy cselekedete Lajos királynak, ki sokszorosan megérdemelte a »nagy« jelzőt neve mellé. Teljes negyven esztendeig volt Magyarország királya s ez a negyven esztendő egyik legfényesebb kora a magyar történelemnek. Nem csupán azért nagy ő, hogy a magyar birodalom területét

fegyverrel és okos számítással három tenger széléig terjesztette ki, hanem nagy volt azért is, mert szeretettel gondozta országának, népének érdekeit s nagy királyi hatalmát népe javára használta ki. Mint később egyik halhatatlan utóda, az igazságos Mátyás király, ő is gyakran megfordult a nép közl áruhában, meghallgatta a nép panaszát s tehetsége szerint orvosolta. Törvényben védte meg a középnemesség birtokát az elzüllődéstől. Az 1351-iki országgyűlés alkotta e törvényt, mely valóképen az arany bulla megerősítése, egy pont kivételével. Az arany bulla e pontja korlátlan hatalmat adott a nemes embernek, kedve szerint hagyhatta a birtokát bárkire. Lajos törvénye törölte ezt a pontot: a nemes ember birtoka, ha fiuörökös nélkül halt meg, a rokonokra szállott, idegen kézre nem kerülhetett. Ugyancsak törvényt kötelezte a jobbágyságot, hogy terményeiből kilencedrészt fizessen a földesúrnak. Ez a kilenced valóképen tized volt. A termény egy tizede a papok, egy tizede a földesurat illette. A nemességen nagy teher volt a honvédelem, s hogy ebbeli kötelességét teljesíthesse, volt szükség a jobbágy által fizetendő tizedre. Nagy teher volt ez a népen s kezdetben a nemesség sem szívesen élt e jogaival. Kitűnik ez abból, hogy a törvény súlyos büntetéssel kényszeríti a földesurat a tized pontos behajtására. Az pedig ennek a magyarázata, hogy a földesúrnak nem állhatott érdekében a földműves nép megterhelése. Nem voltak bővében a munkáskéznek, s ha a jobbágy a nagy terhek súlya alatt elnyomorodik, ki szántja-veti a földesúr földjét? De ugyanez a törvény megadta a jobbágyak

a szabad költözködés jogát is, s a költözködni akaró jobbágyot a földesúr nem tarthatta vissza régi vétkeért, csak az esetben, ha épp akkoriban követett el valami kihágást, gyilkosságot, gyujtogatást vagy egyéb »iszonyatosságot«. A nagy terhet tehát azzal enyhítette a király, hogy a népnek jogot is adott. És nemes szándék vezérelte abban is, hogy a földesúrra bízta a biráskodást a jobbágy dolgában. Később sok földesúr visszaélt ezzel a hatalommal, de akkoriban célirányosnak mutatkozott ez: ki védje meg az igaztalanul megtámadott jobbágyot, ha nem a földesúr?

Lajos király hadakozásai tömérdek pénzt emésztettek fel, de ő teljes erejével munkált a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem virágzásán s az ő uralkodása idején minden téren nagyot haladott az ország. Haladott, fejlődött anyagi és szellemi javakban egyaránt. Nemcsak ő látott és tanult sokat olaszországi hadakozásaiban, de sokat láttak, tanultak a magyar vitézek is, s haza jöve, hasznosították itthon az idegen földön tanultakat. Az ország nevezetesebb városait mindenképen támogatta előbbre haladásukban; a közlekedést, a külső országokkal való kereskedést megkönnyítette jó útakkal és – jó pénzekkel. Ő előtte idegen országokba volt kénytelen menni a tanuló ifjuság: főiskolát alapított Pécsen, hol évenként ezer magyar ifjú gyűlt össze az ország minden részéből. Visegrádról Budára költözött át az udvar s palotát épített itt, melyet Attila várának neveztek. Ezzel Buda az ország székvárosává, az ország központjává lett. Itt volt az ország szíve. S ez a szív magyar volt akkor. Mert Lajos

király udvarában magyar nyelv és magyar lélek uralkodott, az idegenséget nem tűrte meg a király!

Az ország nagyobb városaiban sorra emelkedtek a középületek, templomok, gyárak, magánházak. Fejlődött a műipar, különösen az ötvösség. Voltak már festők, szobrászok s két e korbeli magyar szobrász: Dénes és Miklós mester műve volt Szent László híres lovasszobra, mely több száz esztendeig állott fenn Nagyváradon.

A magyar nép igaz lélekkel szerette Lajos királyt: szerette benne a nép atyját, a tiszta életű embert, az igazságos, vallásos lelkű királyt s a bátor szívű hőst, ki részt vett jóformán minden hadakozásban s ki nem a hadsereg mögé huzódva biztatta vitézeit: előre! – hanem a csatasorba állott s úgy kiáltotta: utánam! Éljen Magyarország! Német író jegyezte fel róla, hogy »Éljen Magyarország!« kiáltással rohant a csatába: nincs okunk kételkedni a német író e feljegyzésének hitelességében.

Nemcsak hadserege által, de ő maga a saját személyében is terjesztette hírét a magyar vitézségnek, a magyar lovagiasságnak. Mely kár, hogy e nagy embernek nem volt fia! Ennek a gondja s folytonos betegeskedés bántotta, emésztette életének utolsó idejét. A dali ifjú- s az erős férfikorban, csatákban kapott sebektől sinylődött öreg korában a nagy király – hány koronás főőről lehet ezt még feljegyezni?

Három csatában: Canosánál, Aversánál és Belenél (a litván háboruban) sebesült meg. Végig szenvedte a fekete halál gyötrelmes aggodalmait. Egy ízben (1353.) Zólyomban, vadászat

közben medve sebesítette meg. A megsebzett medve, melyre dárdájával támadott, ledöntötte s két lába szárán huszonhárom marással sebesítette meg a királyt. Bizonyosan meg is öli a királyt, ha idejében le nem szúrja a fenevadat Besenyő János lovászmester.

A sok régi seb okozta szenvedések erősen megviselték a nagy királyt. Megtörve, csöndben, visszahúzódva, a tudományoknak élve és ájtatos imádkozásban töltötte élete alkonyát. Mindkét leányát eljegyeztén (Máriát Zsigmonddal, a későbbi magyar királlyal, Hedviget Habsburg Vilmossal), gyönyörű kápolnát épített a fejérvári Boldogságos Szűz templomának egyik oldalán. Maga számára építette a kápolnát: a nagy király, a nagy ember készült a halálra. Az volt az utolsó kívánsága, hogy e kápolnában temessék.

És leszállott érette a Halál angyala: ott találta a nagy királyt Nagyszombatban. Az 1382. esztendő szeptember 10-én éjjel hunyta örök álmra szemét. A ház, melyben meghalt, ma is megvan. A kápolnának, ahová temették, nyoma sincs...

HUNYADI JÁNOS

A XIII. és XIV. század folyamán az ország néptelen vidékein nagy tömegekben települtek le oláhok, szerbek, németek s más fajta népek. Jobbágysorban éltek e népek, egy-egy családfő 40 holdnyi földet kapott művelésre, vezetőik pedig, kiknek Felsőmagyarországon *soltész*, Erdélyben *kenéz* volt a címe, 10 hold földet kaptak s azzal a földdel szabadon rendelkeztek. A letelepült idegen népek ez előjárói tehát szabad emberek voltak s az idők folyamán a legtöbbje magyar nemessé is emelkedett. Ilyen kenéz volt Erdélyben, Hunyadmegyében, egy Serbe vagy Serbán nevű oláh ember: a törökverő Hunyadi János nagyapja. Ennek az oláh kenéznek három fia volt: Vajk, Magas és Radul. Hunyadban élvén a család, Hunyadinak írta magát s egy 1409-ben, Zsigmond király korában kelt adománylevelél tanúsítja, hogy az oláh kenéz fia, Vojk, Hunyadi Jánosnak az édesapja, már magyar köznemes, sőt udvari ember vala, ami annyit jelent, hogy Hunyadi Vojk bizonyos számú vitézzel követte Zsigmond király személyét háború idején. Hunyadi Vojké volt Vajdahunyd vára, s az erdélyi alvajda egy levelében *barátjának* mondja, ami amellet tanuskodik, hogy az oláh kenéz tekintélyes férfiú lehetett.

Az 1409-iki adománylevelél már megújított levél s abban előfordul Hunyadi János neve is. Ő volt Vojknak a legidősebb fia s ekkor már nagykorú volt bizonynal. Születése esztendejét

bizonyossággal nem lehet tudni, csak sejthető, hogy 1387 körül született. Természetesen, mende-monda, hogy a törökverő Hunyadi János Zsigmond király természetes fia volt. Az sem igaz, mit sokan és sokáig állítottak, hogy Hunyadi szinmagyar eredet. A tiszta valóság az, hogy nagyapja oláh kenéz volt, apja már katolikussá lett magyar nemes ember s ő maga mint magyar köznemes lép a magyar történelem szinpadára. Nekünk magyaroknak éppenséggel nincs okunk szégyelleni Hunyadi oláh eredetét; ellenkezően: büszkén kell gondolnunk a magyar faj, a magyar szellem hódító, magába olvasztó erejére, mely ezer esztendő történetünk folyamán oly sok jeles idegen származású embert tett szívvel-lélekkel magyarrá.

Három fia s két leánya volt Hunyadi Vojknak, s mind a két leánya magyar nemes ember felesége lett. Második fia: Jován, szintén vitéz ember volt, sokat hadakozott a török ellen, csatában esett el s a vitézek vitéze nevet érdemelte ki. A harmadik fiú, Vojk, korán halt meg. Hunyadi János az, a három fiú közül, ki első tette halhatatlanná a Hunyadi nevet; ő az, ki a magyar névnek az egész világon hervadhatatlan dicsőséget szerzett hadvezéri lángelméjével s akinek élete pályája az önzetlen honszerelemnek, a habozást nem ismerő önfeláldozásnak mindörökké ragyogó példaképe marad.

I

Hazám ifjúságának írván első sorban a nagy magyarok életét, fájdalmas érzés fog el a gondolatra, hogy ennek a nagy embernek gyermek- és ifjúkoráról semmit sem írhatok. Csak későbbi élete teszi bizonyossá, hogy a gyermekifjú Hunyadi János játéka a kardforgatás, nyíllövés, dárdahajítás, szilaj méneken való lovaglás lehetett. Vitéznek nevelte őt apja, anyja (Morzsinay Erzsébet), a törökkel való élethalál-küzdelemre nevelték s arról teljesen megfeledkeztek, hogy írni és olvasni megtanítsák.

Nyilvános pályája a férfikor legszebb idejében kezdődik. Az bizonyos, hogy tartózkodott Zsigmond király udvarában, mint udvari vitéz s valószínű, hogy a király figyelmét 1428-ban vonta magára, az Alduna vidékén való táborozás idején. Akkor már kipróbált vitéz volt a törökverő Hunyadi. Megfordult Ujlaky László macsovi bán udvarában, ahol »öt-hat lóval kezdette katonáskodását«. Itt ismerkedett meg az akkor 23–24 éves ifjú a szerb despotával, Lazarevics Istvánnal, akinek mint zsoldos tiszt állott a szolgálatába. Nem Szerbiában, de a despotának valamelyik magyarországi várában szolgált, talán a mai Törökbecsén. Ez időben ismerkedett meg Szilágyi Erzsébettel, kinek atyja, Szilágyi László, a régi Csanád- és Torontálmegyék határán eső Horogszeg kastélyában lakott s mely Becsétől 50–60 kilométer távolságra esett.

Tehát Hunyadi János ifjú- és férfikorának kezdetéről ennyit

tudunk: az Ujlaky családnál kezdette a katonai szolgálatot 1410–1414 táján; 1415-től 1427-ig, a szerb despota haláláig, ennek a váraiban szolgált; 1428-ban a király udvari vitéze lett; körülbelül ez időben feleségül vette Szilágyi Erzsébetet; 1433-ban Olaszországba kísérte Zsigmond királyt s oldalán maradt 1437 végéig. Udvari életének idejéből érdemes a feljegyzésre, hogy 1435-ben Zsigmond királytól 1200 forintért zálogba vette Papi mezővárost, a következő esztendőben meg 300 forintot adott *kölcsön a királynak* s ennek fejében Papi helyett a Lugostól délre eső Komját várost kapta zálogul. Nevezetes adat még, hogy Hunyadi János és testvére Jován, 300 katonával szolgált a királyt s mert a király pénzzel nem tudta fizetni a szolgálatot, a komjádi kerületet 1250 forintig lekötötte nekik. Ezek a száraz adatok azt bizonyítják, hogy a Hunyadi-család jómódú család volt. Bizonyára már a kenéz nagyapa vetette meg a vagyon alapját, tovább gyarapította Vojk, míglen Hunyady János, mint a továbbiak folyamán kitűnik, óriási vagyon ura lett. Az oláh kenéz ivadéka egyszerre csak a köznemesi sorból a főnemesek sorába emelkedik, végezetül pedig legnagyobb embere lesz az országnak. De már ezt nem vagyonának, hanem egyéni kiváló tulajdonságainak köszönhető.

Zsigmond király meghalt 1437-ben s veje, Albert osztrák herceg lett a magyarok királya. Már 1422-ben összeházasította leányát, Erzsébetet Alberttel s a házasság kötésében az a gondolat vezette Zsigmondot, hogy Albert, a vitéz katona, kitűnő utóda lesz majd a török ellen való védekezésben. Ám erre a nagy

feladatra más férfiút jelölt ki a sors: Hunyadi Jánost, kinek akkor még ismeretlen volt a neve az országban. Alighogy Albert trónra lépett, a török 1438-ban betört Erdélybe s vagy 70 ezer foglyot hurcolt magával. A következő esztendőben Murád szultán 130 ezer főnyi hadsereggel indult Szendrő megvívására s megmozdult Albert király is. És itt kezdődik Hunyadi János világgraszoló történeti szerepe. A király Hunyadi Jánost és testvérét, Jovánt bízta meg a szörényi bánság védelmével. Ezt fenyegette Szendrő s a már török kézre jutott Havasalfölde felől a közvetetlen támadás veszedelme. A négy szörényi vár védelmének költségeire 2757 forintot utalványozott a király a két Hunyadi-testvérnek s zálogul Madarast, Továnkutat, Szabadkát és Halast adta nekik. A törökök 1439 június havában megkezdették Szendrő ostromát, a király is megindult hadaival, augusztus végén meg is érkezett Szalánkeménhez, de mindössze 27 ezer főnyi sereg gyűlt össze. A titeli révnél már azzal a szomorú hírral fogadták a királyt, hogy az őrség feladta Szendrő várát. Közben a vérhas tizedelni kezdette a magyar sereget s Albert kénytelen volt visszafordulni, anélkül, hogy csatára került volna a sor. Titelnél elhatározta a király az urakkal, hogy a következő esztendőben újra kezdik a hadjáratot s ezzel hazaszéledt a sereg. Ebben a tanácskozásban már részt vett Hunyadi János is s kevéssel utóbb a király testvérével együtt *szörényi bánná*

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.